

VİCDAN VAKFI

Çocuk merkezli hak ihlalleri analizi

ÖN RAPOR

TUTSAK ÇOCUKLAR RAPORU

Anneleriyle Cezaevinde Kalan 0-6 Yaş Çocuklar

Ceza infaz sisteminde anneleriyle birlikte kalan çocukların durumunu, çocuk merkezli bir hak ihlali meselesi olarak ele alan ön değerlendirme raporu.

100

katılımcı

%94

yeterli oyun alanı yok

%83

tahliye sonrası
ayrılma kaygısı

Mayıs 2026

Rapor Künyesi

Rapor adı	Tutsak Çocuklar Raporu
Alt başlık	Anneleriyle Cezaevinde Kalan Çocuklar
Belge niteliği	Ön Rapor
Hazırlayan	Vicdan Vakfı
Tarih	Mayıs 2026

Kısa değerlendirme

Bu ön rapor, ceza infaz kurumlarında anneleriyle birlikte kalan 0-6 yaş arası çocukların hak ihlallerini çocuk merkezli bir perspektifle ele almaktadır. Bulgular, cezaevi deneyiminin çocuklar açısından geçici bir refakat hali değil, doğrudan ve kalıcı etkiler üreten kurumsal bir deneyim olduğunu göstermektedir.

Öne Çıkan Bulgular

100 katılımcı	%94 yeterli oyun alanı yok	%87 fiziksel güvenlik riski	%83 tahliye sonrası ayrılma kaygısı
-------------------------	--------------------------------------	---------------------------------------	---

- Çocukların %73-77'si adalet sistemiyle ilk temas anından itibaren çocuk odaklı olmayan uygulamalara maruz kalmaktadır.
- Çocukların %94'ü oyun, hareket ve gelişim açısından kritik olan yeterli fiziksel alandan yoksundur.
- Çocukların %80'den fazlası cezaevi deneyiminin psikolojik etkilerini taşımaktadır.
- Tahliye sonrasında dahi çocukların önemli bir kısmında ayrılma kaygısı, güvensizlik ve uyku sorunları devam etmektedir.

İçindekiler

1. Giriş

2. Raporun Amacı ve Araştırma Soruları

3. Kavramsal Çerçeve

- 3.1. Cezanın Şahsiliği ve Çocuğun Konumu
- 3.2. Çocuğun Üstün Yararı İlkesi
- 3.3. Biyopolitik Perspektif

4. Metodoloji

- 4.1. Veri Seti ve Veri Kaynakları
- 4.2. Analiz Yöntemi
- 4.3. Araştırma Sınırlılıkları

5. Katılımcı Profili

- 5.1. Anne Profili
- 5.2. Çocuk Profili
- 5.3. Gelişimsel Açıdan En Kırılgan Yaş

6. Bulgular

- 6.1. Adalet Sistemine İlk Temas
- 6.2. Nakil Süreçleri
- 6.3. Cezaevi Fiziksel Koşulları
- 6.4. Beslenme, Hijyen ve Sağlık
- 6.5. Gelişimsel, Psikolojik ve Duygusal Etkiler
- 6.6. Tahliye Sonrası Süreklilik

7. Sonuç

1. Giriş

Bu rapor, ceza infaz sisteminde anneleriyle birlikte kalan 0–6 yaş arası çocukların maruz kaldığı hak ihlallerini çocuk merkezli bir perspektifle kapsamlı biçimde analiz etmektedir. Çalışma, modern ceza hukukunun temel ilkelerinden biri olan “cezanın şahsiliği” ilkesinin fiili uygulamada aşıldığını ve bu aşınmanın en görünür sonuçlarından birinin çocukların dolaylı değil doğrudan cezalandırılması olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma, çocukların yalnızca annelerinin hukuki statüsüne bağlı olarak kapatılma, denetlenme ve sınırlandırma deneyimine maruz kaldıklarını; bu durumun ise çocukluk deneyimini yapısal olarak dönüştürdüğünü göstermektedir. Bu bağlamda cezaevi, çocuk açısından yalnızca mekânsal bir sınırlama değil, aynı zamanda gelişimsel, duygusal ve sosyal alanları yeniden şekillendiren kurumsal bir çevre olarak işlev görmektedir.

Nitel ve nitel verilerin birlikte değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bulgular, ihlallerin münferit ya da istisnai olmadığını, aksine sistematik uygulamalar oluşturduğunu ortaya koymaktadır:

- Çocukların %73–77’si adalet sistemiyle ilk temas anından itibaren çocuk odaklı olmayan uygulamalara maruz kalmaktadır
- %94’ü oyun, hareket ve gelişim açısından kritik olan yeterli fiziksel alandan yoksundur
- %87’si fiziksel güvenlik açısından risk içeren ortamlarda bulunmaktadır
- %80’den fazlası cezaevi deneyiminin psikolojik etkilerini taşımaktadır
- Tahliye sonrasında dahi %83’ü ayrılma kaygısı ve güvensizlik belirtileri göstermektedir

Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, cezaevi deneyiminin çocuk açısından yalnızca geçici bir süreç olmadığı; erken çocukluk döneminin temel gelişim dinamiklerini etkileyen kalıcı sonuçlar ortaya çıkartmaktadır.

Raporun temel sonucu

Cezaevinde annesiyle kalan çocuklar, pasif refakatçiler değil; doğrudan hak ihlali ve kurumsal etki deneyiminin öznesidir.

2. Raporun Amacı ve Araştırma Soruları

Bu raporun temel amacı, ceza infaz kurumlarında anneleriyle birlikte kalan 0–6 yaş arası çocukların maruz kaldığı hak ihlallerini; Annelerin yanıtladığı anketlerden elde edilen verilerle bilgiler, görüşmeler ve gözlemler yoluyla betimlemek ve yorumlamaktır. Çalışma, bu süreçteki gelişim deneyimi sonuçta bir konu olarak değil, analizin ana odağı olarak ele alınmaktadır.

Araştırma üç temel soruya yanıt aramaktadır:

1. Çocuklar, adalet sistemiyle ilk temas anından itibaren hangi tür hak ihlallerine maruz kalmaktadır?

Bu soru, gözaltı, ifade alma, sevk ve cezaevi kabul süreçlerinin çocuk üzerindeki etkilerini incelemeyi hedeflemektedir.

2. Cezaevi koşulları çocukların fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini nasıl etkilemektedir?

Bu kapsamda mekânsal sınırlılıklar, bakım koşulları, sosyal etkileşim imkanları ve sağlık hizmetlerine erişim değerlendirilmiştir.

3. Cezaevi deneyiminin etkileri tahliye sonrasında nasıl devam etmektedir?

Bu soru, kurum deneyiminin çocukluk üzerindeki kalıcı izlerini ve sosyal uyum süreçlerini analiz etmektedir.

Bu sorular aracılığıyla rapor, cezaevi deneyiminin yalnızca “içeride geçirilen zaman” olarak değil, çocukluk sürecini bütünlüklü biçimde etkileyen bir yapı olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

3. Kavramsal Çerçeve

3.1. Cezanın Şahsiliği ve Çocuğun Konumu

Modern ceza hukukunun temel ilkelerinden biri olan cezanın şahsiliği ilkesi, yalnızca suç işlediği iddia edilen bireyin cezai yaptırıma tabi tutulmasını öngörmektedir. Bu ilke, kolektif cezalandırmayı ve üçüncü kişilerin cezalandırılmasını açık biçimde reddeder.

Ancak bu araştırmanın bulguları, cezaevi sisteminin fiili işleyişinde bu ilkenin çocuklar açısından ihlal edildiğini göstermektedir. Anneleriyle birlikte cezaevinde kalan çocuklar:

- özgürlüklerinden mahrum bırakılmakta
- kurumsal disiplin rejimine tabi tutulmakta
- bakım ve gelişim açısından sınırlı koşullarda yaşamaktadır

Bu durum, çocukların hukuken özne olarak tanınmasına rağmen pratikte cezalandırılan bir konuma yerleştirildiğini göstermektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan tablo, klasik hukuk normları ile uygulama arasındaki yapısal bir kopuşa işaret etmektedir.

3.2. Çocuğun Üstün Yararı İlkesi

Çocuğun üstün yararı ilkesi, United Nations tarafından kabul edilen çocuk hakları rejiminin merkezinde yer almaktadır ve çocuğu ilgilendiren tüm idari, hukuki ve sosyal karar süreçlerinde birincil ölçüt olarak kabul edilmektedir.

Bu ilke yalnızca çocuğun korunmasını değil, aynı zamanda:

- güvenli bir ortamda büyümesini
- gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmasını
- duygusal ve sosyal bütünlüğünün korunmasını zorunlu kılar.

Ancak araştırma bulguları, cezaevi sisteminin bu ilke doğrultusunda yapılandırılmadığını göstermektedir. Aksine sistem:

- güvenlik odaklı
- yetişkin merkezli
- standartlaştırılmış ve esnek olmayan bir kurumsal mantıkla işlemektedir.

Bu durum, çocuğun ihtiyaçlarının ikincil hale gelmesine ve çocukluk deneyiminin kurumsal sınırlar içinde daralmasına neden olmaktadır.

3.3. Biyopolitik Perspektif

Araştırma bulguları, çocukların cezaevi içindeki konumunun yalnızca ihmal ya da yetersizlikle açıklanamayacağını; aynı zamanda daha geniş bir yönetim rasyonalitesinin parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu bağlamda çocukların yaşamı:

- hareket alanının sınırlandırılması
- bedensel ihtiyaçların denetlenmesi
- gündelik rutinlerin kurumsal olarak belirlenmesi üzerinden düzenlenmektedir.

Bu süreç, çocukların bireysel gelişim ihtiyaçlarından ziyade kurumsal düzenin önceliklerine göre şekillenen bir yaşam alanına zorlandığını göstermektedir. Böylece çocuk, korunması gereken bir özne olmaktan ziyade, kontrol edilmesi ve düzenlenmesi gereken bir varlık konumuna indirgenmektedir.

4. Metodoloji

4.1. Veri Seti ve Veri Kaynakları

Bu çalışma, çok katmanlı bir veri setine dayanmaktadır. Toplam 100 katılımcıdan elde edilen veriler, nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla analiz edilmiştir.

Veri seti şu bileşenlerden oluşmaktadır:

- 54 tam anket yanıtı
- 46 kısmi anket yanıtı
- Derinlemesine mülakatlar
- Yazılı ve sözlü tanıklıklar
- Katılımcı gözlem notları

Bu çoklu veri yapısı, araştırmacının yalnızca istatistiksel eğilimleri değil, aynı zamanda deneyimsel derinliği de yakalamasını sağlamaktadır.

4.2. Analiz Yöntemi

Araştırmada karma yöntem yaklaşımı benimsenmiştir:

- Nicel analiz: Likert ölçekli sorular üzerinden dağılım ve eğilim analizi
- Nitel analiz: Açık uçlu yanıtların içerik analizi
- Tema-kod yaklaşımı: Verilerin dört ana tema altında sınıflandırılması

Bu yöntemsel yaklaşım, farklı veri türlerinin birbirini tamamlamasına ve bulguların daha sağlam bir zemine oturmasına olanak tanımaktadır.

4.3. Araştırma Sınırlılıkları

Araştırma, bazı yapısal sınırlılıklar içermektedir:

- Cezaevlerine doğrudan erişim kısıtlıdır
- Verilerin önemli bir kısmı öznel deneyimlere dayanmaktadır
- Kısmi yanıtlar veri bütünlüğünü sınırlamaktadır

Bununla birlikte, bu sınırlılıklar aynı zamanda kapalı kurumların doğası gereği ortaya çıkan engelleri de yansıtmaktadır. Bu nedenle veriler, yalnızca eksiklik olarak değil, aynı zamanda erişim sorununun bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

5. Katılımcı Profili

5.1. Anne Profili

Temizlenmiş veri kümesinde annelerin yaş medyanı 40 olup aralık 19 ile 60 arasındadır. Eğitim profili son derece dikkat çekicidir:

Tablo 1. Katılımcı Annelerin Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Katılımcı Sayısı	Oran
Üniversite / Yüksekokul	72	%72,0
Lisansüstü (YL/Doktora)	24	%24,0
Diğer	4	%4,0

Cezaevinde bulunma gerekçesi açısından da keskin bir tablo ortaya çıkmaktadır: katılımcıların %97'si terör/örgütlü suçlar, yalnızca %3'ü adli suçlar kategorisindedir. Bu profil, Türkiye'de son on yılda yaşanan toplumsal ve hukuki dönüşümlerin, yüksek eğitilmiş kadınların ve dolayısıyla onların çocuklarının ceza adalet sistemine yoğun biçimde dahil olmasıyla sonuçlandığını göstermektedir.

5.2. Çocuk Profili

Çocuğun cezaevine giriş yaşının çözümlenebildiği 93 kayıta belirgin bir erken çocukluk yoğunlaşması dikkat çekmektedir:

Tablo 2. Çocukların Cezaevine Giriş Yaşı

Çocuğun Giriş Yaşı	Kayıt Sayısı	Oran
Prenatal (hamile girişi)	4	%4,3
0-12 ay	27	%29,0
13-36 ay	45	%48,4
37-72 ay	20	%21,5

Çocuğun cezaevinde kalış süresinin çözümlenebildiği 80 kayıta medyan süre 7 aydır. Ancak en çarpıcı bulgu, 22 vakanın (%27,5) 24 ay ve üzeri süreye işaret etmesidir. Bir çocuğun gelişimsel olarak en kritik evresi olan 0-6 yaş döneminin önemli bir bölümünü cezaevi koşullarında geçirmesi, telafisi güç bilişsel ve duygusal kayıplara yol açmaktadır.

5.3. Gelişimsel Açıdan En Kırılgan Yaş: 13-36 Ay

Veri dağılımında 13-36 ay aralığının %48,4 ile en büyük grubu oluşturması, araştırma açısından son derece kritik bir bulgudur. Bu dönem; çocuğun yürümeyi öğrendiği, konuşmayı kazandığı, etrafı tanımaya ve dokunarak dünyayı idrak etmeye başladığı, hem ince hem kaba motor becerilerinin hızla geliştiği evredir. Araştırmacının ifadesiyle: 'Bu kritik yaşta çocukları içeride görüyoruz. Bu da onların dil gelişiminden tutun ince kas gelişimine kadar birçok alanda gerilemelerine, gelişim geriliğine sebep oluyor.'

Kalabalık, hareketsiz ve uyaran-yoksun bir koğu ortamı, tam da bu gelişim basamaklarının en yoğun biçimde deneyimlenmesi gereken aylarda çocuğun bedensel ve bilişsel olgunlaşmasını sistematik olarak sekteye uğratmaktadır. Yürümeyi öğrenen çocuğun adım atacak boş alan bulamaması; emekleme, düşme ve kalkma yoluyla denge geliştirememesi; oyun ve keşif aracılığıyla kavramları özümseyememesi — bunların tümü onarılması güç gelişimsel bedellerdir.

40	7 ay	%27,5
Anne yaşı medyanı	Çocuğun kalış süresi medyanı	24+ ay kalan çocuk oranı

6. Bulgular

Raporun bulguları, 100 katılımcıdan elde edilen nicel veriler ile mülakatlar, açık uçlu yanıtlar ve sözlü tanıklıkların birlikte değerlendirilmesi sonucunda oluşturulmuştur. Elde edilen veriler, çocukların cezaevi deneyiminin belirli bir aşamayla sınırlı olmadığını; aksine adalet sistemiyle ilk temastan başlayarak tahliye sonrasına kadar uzanan süreklilik arz eden bir etki alanı yarattığını göstermektedir. Bu süreklilik, yalnızca farklı

aşamalarda ortaya çıkan bağımsız sorunlar şeklinde değil, birbirini besleyen ve derinleştiren çok katmanlı bir yapı olarak işlemektedir.

Bu bağlamda bulgular, kronolojik bir sıralama içinde ele alınmakla birlikte, her aşamanın bir sonrakini hazırlayan bir etki yarattığı dikkate alınarak yorumlanmıştır. Dolayısıyla aşağıdaki alt bölümler yalnızca tematik ayrımlar değil, aynı zamanda çocuğun kurumsal deneyiminin aşamalı biçimde nasıl derinleştiğini gösteren bir bütünün parçalarıdır.

6.1. Adalet Sistemine İlk Temas: Travmatik Başlangıç ve Güvensizlik Üretimi

Araştırma verileri, çocukların adalet sistemiyle ilk temasının büyük ölçüde çocuk odaklı düzenlemelerden yoksun olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %73,1'i gözaltı ve adli süreçlerde çocuklu olmalarına rağmen herhangi bir kolaylık sağlanmadığını belirtirken, %77,6'sı işlem sırasında çocukların ihtiyaçlarının dikkate alınmadığını ifade etmiştir. Bu oranlar, sistemin başlangıç aşamasında dahi çocuğu bağımsız bir özne olarak konumlandırmadığını ortaya koymaktadır.

Ancak bu nicel bulguların ötesinde, nitel veriler bu sürecin çocuk açısından yalnızca bir "ihmal" değil, aynı zamanda travmatik bir deneyim olduğunu göstermektedir. Gece saatlerinde gerçekleştirilen operasyonlar, kapı kırma sesleri, yüksek gürültü ve silahlı görevlilerin varlığı, çocuğun gündelik güvenlik algısını ani ve sert bir biçimde kesintiye uğratmaktadır. Ev gibi çocuğun en temel güvenlik mekânının bu şekilde ihlal edilmesi, çocuğun dünyayı algılama biçiminde kalıcı izler bırakmaktadır.

Bu noktada ortaya çıkan davranışsal tepkiler –ani irkilme, yoğun ağlama, anneye aşırı bağlanma ve donakalma– yalnızca geçici korku tepkileri değildir. Bu tepkiler, çocuğun henüz gelişimsel olarak kurmakta olduğu temel güven duygusunun zedelenmesine işaret etmektedir. Dolayısıyla ilk temas, yalnızca bir başlangıç noktası değil; sonraki tüm deneyimleri çerçeveleyen bir referans zemini üretmektedir.

Bu durum, sonraki aşamalarda gözlemlenen kaygı, bağımlılık ve çekilme davranışlarının anlaşılması açısından kritik bir bağlam sunmaktadır. Başka bir ifadeyle, cezaevi deneyiminin ilerleyen aşamalarında ortaya çıkan psikolojik ve davranışsal yansımalar, önemli ölçüde bu ilk temasın yarattığı güvensizlik zemini üzerinde şekillenmektedir.

6.2. Nakil Süreçleri: Süreklileşen Stres ve Bedensel-Duygusal Yıpranma

İlk temasla birlikte ortaya çıkan kırılganlık, nakil süreçlerinde kesintiye uğramadan devam eden bir gerilim haline dönüşmektedir. Katılımcıların %92'si, cezaevi nakil araçlarında çocuklarıyla birlikte yaşadıkları deneyimin olumsuz etkiler yarattığını ifade etmektedir. Bu yüksek oran, naklin istisnai bir sorun olmaktan ziyade, çocuklar açısından tekrar eden ve öngörülebilir bir zorluk alanı olduğunu göstermektedir.

Nakil araçlarının fiziksel koşulları, çocukların temel ihtiyaçlarıyla çoğu zaman örtüşmemektedir. Dar ve kapalı alanlar, yetersiz havalandırma, uzun süren yolculuklar ve sınırlı su ile gıda erişimi, günlük bakım pratiklerini aksatmaktadır. Özellikle bebekler söz konusu olduğunda, emzirme, alt değiştirme ya da uyutma gibi en temel ihtiyaçların karşılanması bile güçleşmektedir. Annelerin hareket alanının kısıtlı olması, bazı durumlarda kelepçeli bulunmaları, çocukla kurulan temasın sürekliliğini daha da zorlaştırmaktadır.

Bu koşullar altında çocukların verdiği tepkiler, sürecin bedensel ve duygusal ağırlığını açık biçimde yansıtmaktadır. Uzun süren ağlamalar, huzursuzluk, uykuya dalamama ya da bir noktadan sonra sessizleşme ve içe çekilme gibi tepkiler sıkça dile getirilmektedir. Bazı anlatılarda, çocuğun çevresiyle bağıni geçici olarak kopardığı, göz teması kurmadığı ya da tepkilerinin belirgin biçimde azaldığı ifade edilmektedir. Bu tür durumlar, yalnızca yorgunlukla açıklanamayacak bir zorlanmaya işaret etmektedir.

Nakil süreci bu yönüyle yalnızca bir yer değiştirme değildir. Çocuğun gündelik düzeninin kesintiye uğradığı, bakım ilişkilerinin zorlandığı ve temasın sürekliliğinin kırıldığı bir deneyim olarak öne çıkmaktadır. Beslenme, uyku ve fiziksel yakınlık gibi süreklilik gerektiren ihtiyaçlar aksadıkça, çocuğun güven duygusu da zayıflamaktadır. İlk karşılaşma anında oluşan belirsizlik ve tedirginlik, nakil sırasında yeniden üretilmekte ve çoğu zaman daha yoğun bir biçimde hissedilmektedir. Bu nedenle nakil, cezaevi deneyiminin geçici bir aşaması

olmaktan çok, çocuk açısından ayrı bir zorlanma alanı olarak değerlendirilmelidir. Son olarak hem kendi yaşadıkları hem de çocuğunun maruz kaldığı koşullar nedeniyle annenin hissettiği stres ve suçluluk duygusu, daha derin psikolojik sorunlara ve zorlayıcı ikilemlere yol açmaktadır.

6.3. Cezaevi Fiziksel Koşulları: Mekânsal Sınırlama ve Gelişimsel Daralma

Araştırma verileri, cezaevi fiziksel koşullarının çocukların temel hakları ve gelişim ihtiyaçlarıyla uyumsuz bir yapı sergilediğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Katılımcıların %94'ü çocuklar için yeterli oyun alanı bulunmadığını, %89,6'sı koşulların kapasitenin üzerinde dolu olduğunu ve %87,1'i çocukların fiziksel olarak güvende olmadığını düşündüğünü ifade etmektedir. Bu oranlar, fiziksel çevrenin yalnızca yetersiz değil, aynı zamanda çocuk açısından risk üreten bir alan haline geldiğini göstermektedir.

Cezaevi mekânı, çocuğun gündelik yaşamını belirleyen temel bir çerçeveye dönüşmektedir. Sınırlı hareket alanı, çocuğun yalnızca fiziksel aktivitesini kısıtlamamakta; aynı zamanda çevreyi keşfetme, nesnelerle etkileşim kurma ve oyun yoluyla öğrenme imkânlarını da daraltmaktadır. Oyun, erken çocukluk döneminde bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimin temel araçlarından biri olmasına rağmen, bu ortamda çoğu zaman ya hiç mümkün olmamakta ya da son derece sınırlı ve tekrarlayıcı biçimlerde gerçekleşmektedir. Bu durum, çocuğun kendini ifade etme kapasitesini ve dünyayı anlamlandırma süreçlerini doğrudan etkilemektedir.

Kalabalık koğuş yapısı, çocukların hem mahremiyetini hem de güvenliğini zedelemektedir. Farklı yaş gruplarının ve çok sayıda yetişkinin aynı alanı paylaşması, çocuğun güvenli bir fiziksel çevrede bulunma hakkını sınırlamaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı, çocukların düşme, çarpma ya da diğer mahpuslarla yaşanan istemsiz temaslar nedeniyle risk altında olduğunu belirtmektedir. Bu durum, çocuğun sürekli olarak dikkat edilmesi gereken, korunması zor bir ortamda bulunmasına neden olmaktadır.

Fiziksel koşullara bağlı bir diğer ihlal alanı, uyku ve dinlenme hakkı üzerinden ortaya çıkmaktadır. Cezaevi yönetiminin koğuş ışıklarını sürekli açık tutmaya zorlaması ve bu yöndeki baskısı, kalabalık ortamla birlikte çocukların düzenli uyku uyumasını güçleştirmektedir. Katılımcıların büyük bölümü, çocukların sık uyanma, huzursuz uyku ve gece ağlamaları yaşadığını ifade etmektedir. Uyku düzenindeki bu bozulma, yalnızca anlık bir sorun değil; büyüme, bağışıklık sistemi ve duygusal denge üzerinde uzun vadeli etkiler yaratabilecek bir durumdur.

Bununla birlikte açık havaya erişimin sınırlı olması, çocukların temiz hava alma, güneş ışığına maruz kalma ve serbest hareket etme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamalarını engellemektedir. Bu durum hem fiziksel sağlık hem de psikolojik iyilik hali açısından önemli bir yoksunluk yaratmaktadır. Çocukların doğayla temas kuramaması, mekânsal deneyimin tekdüzeliğini artırmakta ve çevresel uyaranları daha da sınırlandırmaktadır.

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, cezaevi fiziksel koşullarının çocuklar açısından yalnızca “yetersiz” değil, doğrudan hak ihlali üreten bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Güvenli bir ortamda yaşama, oyun oynama, dinlenme, gelişimsel ihtiyaçlarını karşılama gibi temel haklar bu koşullar altında ciddi biçimde sınırlandırılmaktadır. Böylece nakil sürecinde başlayan kırılabilirlik, cezaevi ortamında süreklilik kazanmakta; çocuğun gelişimsel ihtiyaçları ile içinde bulunduğu kurumsal yapı arasındaki uyumsuzluk daha da derinleşmektedir.

6.4. Beslenme, Hijyen ve Sağlık: Temel Bakımın Kesintiye Uğraması

Fiziksel koşullardaki kısıtlılık, yalnızca mekânsal daralmayla sınırlı kalmamakta; beslenme, hijyen ve sağlık hizmetlerine erişim alanlarında da belirgin biçimde kendini göstermektedir. Katılımcıların %76,9'u çocukların yaşlarına uygun beslenemediğini, %69,4'ü hijyen koşullarının yetersiz olduğunu ve %64,8'i sağlık hizmetlerine erişimde gecikmeler yaşandığını ifade etmektedir. Bu oranlar, çocukların en temel bakım ihtiyaçlarının dahi düzenli ve güvenilir bir şekilde karşılanamadığını ortaya koymaktadır.

Beslenme açısından ortaya çıkan sorunlar, özellikle erken çocukluk döneminde kritik bir önem taşımaktadır. Katılımcılar, çocukların çoğu zaman yetişkinlere sunulan standart yemeklerle beslenmek zorunda kaldığını, taze ve dengeli gıdaya erişimin sınırlı olduğunu belirtmektedir. Bu durum, iştahsızlık, kilo kaybı ve bağışıklık

sisteminde zayıflama gibi sonuçlara yol açmaktadır. Özellikle bebekler için gerekli olan özel beslenme düzeninin sürdürülememesi, gelişimsel açıdan ciddi riskler doğurmaktadır.

Hijyen koşullarına ilişkin bulgular da benzer şekilde dikkat çekicidir. Kalabalık koğuş yapısı, sınırlı temizlik imkânları ve hijyen malzemelerine erişimde yaşanan kısıtlılıklar, çocukların sağlıklı bir ortamda büyüme hakkını zedelemektedir. Katılımcılar, çocukların sık sık cilt problemleri yaşadığını, enfeksiyon riskinin yüksek olduğunu ve temizliğin süreklilik arz eden bir sorun haline geldiğini ifade etmektedir.

Sağlık hizmetlerine erişim ise ayrı bir ihlal alanı olarak öne çıkmaktadır. Veriler, çocukların hastalandığı durumlarda sağlık hizmetine ulaşımın çoğu zaman geciktiğini göstermektedir. Katılımcıların önemli bir bölümü, hastaneye sevk süreçlerinin uzun sürdüğünü, acil müdahale gerektiren durumlarda dahi bürokratik engellerle karşılaşıldığını belirtmektedir. Nitel verilerde yer alan yüksek ateş, havale ve solunum problemleri gibi durumlara geç müdahale edilmesi, bu aksaklıkların çocuk sağlığı açısından ne denli ciddi sonuçlar doğurabileceğini somut biçimde ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, bakım eksikliğinin tekil ya da istisnai durumlar olmadığını; aksine süreklilik arz eden yapısal bir soruna işaret ettiğini göstermektedir. Çocuğun beslenme, temizlik ve sağlık gibi en temel ihtiyaçlarının düzenli biçimde karşılanamaması, onun yalnızca fiziksel gelişimini değil, genel refahını ve yaşam kalitesini de olumsuz etkilemektedir. Bu durum, çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişme hakkının sistematik olarak zayıfladığını göstermektedir.

Önceki bölümde ele alınan mekânsal sınırlılıkla birlikte değerlendirildiğinde, ortaya çıkan tablo daha da ağırlaşmaktadır. Çocuğun hem hareket alanının daraldığı hem de bedensel ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı bu yapı, fiziksel iyilik halinin çok boyutlu biçimde aşınmasına neden olmaktadır. Böylece cezaevi ortamı, yalnızca sınırlayıcı bir mekân değil; çocuğun bedenini, sağlığını ve gündelik yaşamını doğrudan etkileyen bütüncül bir yoksunluk alanı haline gelmektedir.

6.5. Gelişimsel, Psikolojik ve Duygusal Etkiler: Kurumsal Deneyimin İçselleştirilmesi

Cezaevi ortamının çocuklar üzerindeki etkisinin en görünür sonuçlarından biri gelişimsel alanda ortaya çıkmaktadır. Araştırma verilerine göre çocukların %78,5'inde gelişimsel gecikme belirtileri gözlemlenmektedir. Bu oran, söz konusu etkinin tekil ya da istisnai değil, yaygın ve yapısal bir nitelik taşıdığını göstermektedir.

Dil, motor ve sosyal gelişim alanlarında ortaya çıkan sorunlar, çocuğun yaşına uygun uyaranlardan sistematik biçimde yoksun kaldığını ortaya koymaktadır. Katılımcı verileri, çocukların %62,3'ünde gecikmiş konuşma, %55,1'inde hareket kısıtlılığı ve %67,8'inde akran etkileşimi eksikliği bulunduğunu göstermektedir. Özellikle oyun alanlarının yetersizliği ve sosyal etkileşim imkânlarının sınırlılığı, çocuğun hem bilişsel hem de sosyal gelişimini doğrudan etkilemektedir. Bu durum, öğrenmenin deneyim yoluyla gerçekleştiği erken çocukluk döneminde, gelişimsel süreçlerin doğal akışının kesintiye uğradığına işaret etmektedir.

Ancak gelişimsel gecikmeler, yalnızca fiziksel çevreyle açıklanabilecek bir durum değildir. İlk temas anında yaşanan travmatik deneyim, nakil süreçlerinde tekrar eden stres, cezaevi içindeki mekânsal daralma ve bakım ihtiyaçlarının düzenli karşılanamaması gibi faktörler, birikimli bir etki yaratarak çocuğun gelişim sürecini çok boyutlu biçimde etkilemektedir. Bu nedenle ortaya çıkan gelişimsel sorunlar, bireysel farklılıklardan ziyade, yapısal koşulların ürettiği bir sonuç olarak değerlendirilmelidir.

Gelişimsel etkilerle paralel biçimde, çocukların psikolojik ve duygusal durumlarında da belirgin değişimler gözlemlenmektedir. Katılımcıların %81,4'ü çocuklarının psikolojik olarak olumsuz etkilendiğini ifade ederken; %74,2'si ayrılma kaygısı, %69,5'i aşırı bağımlılık ve %58,3'ü korku temelli tepkiler gözlemlediğini belirtmektedir. Bu bulgular, çocuğun güvenlik ve süreklilik algısının zayıfladığını, çevresini öngörülemez ve tehditkâr bir alan olarak deneyimlemeye başladığını göstermektedir.

Davranışsal düzeyde ise regresyon eğilimleri dikkat çekmektedir. Parmak emme, alt ıslatma ya da daha erken gelişim evrelerine özgü davranışların yeniden ortaya çıkması, çocuğun stres karşısında geriye çekildiğini ve kendini daha güvenli hissettiği önceki gelişim aşamalarına yöneldiğini göstermektedir. Bunun yanında, bazı çocuklarda içe kapanma, çevreyle etkileşimi azaltma ve tepkisellikte düşüş gibi belirtiler de gözlemlenmektedir.

Bu sürecin en çarpıcı yansımalarından biri oyun davranışlarında ortaya çıkmaktadır. Çocukların oyunlarında kapı kilitleme, sayım yapma, kapalı alanlarda kalma ya da kaçış temalarının tekrar etmesi, cezaevi deneyiminin zihinsel düzeyde yeniden üretildiğini göstermektedir. Oyun, çocuk için bir ifade ve anlamlandırma alanı olduğundan, bu tekrarlar yaşanan deneyimin içselleştirildiğine işaret etmektedir. Ancak bu durum aynı zamanda, kurumsal çevrenin çocuğun bilişsel ve duygusal dünyasına yerleştiğini de göstermektedir.

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, cezaevi deneyiminin çocuk üzerinde yalnızca fiziksel ya da geçici etkiler yaratmadığı; gelişimsel süreçleri, duygusal düzenleme kapasitesini ve dünyayı algılama biçimini yeniden şekillendiren derin bir etki ürettiği anlaşılmaktadır. Böylece cezaevi, çocuk açısından yalnızca dışsal bir çevre olmaktan çıkmakta; onun iç dünyasını, ilişkilerini ve gelişimsel yönelimlerini belirleyen kurumsal bir deneyim alanına dönüşmektedir.

6.6. Tahliye Sonrası Süreklilik: Kurumsal Etkinin Gündelik Yaşama Taşınması

Araştırma bulguları, cezaevi deneyiminin tahliye ile birlikte sona ermediğini; aksine farklı biçimlerde gündelik yaşam içinde varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Katılımcıların %83,1'i çocuklarının tahliye sonrasında ayrılma kaygısı yaşadığını, %72,6'sı uyku düzeninde bozulmaların devam ettiğini ve %65,4'ü yüksek sese karşı aşırı tepki gözlemlendiğini ifade etmektedir. Buna ek olarak, %58,9 oranında sosyal ortamlara uyum güçlüğü bildirilmiştir. Bu veriler, cezaevi deneyiminin çocukların duygusal ve davranışsal düzenleme kapasitesi üzerinde kalıcı etkiler bıraktığını ortaya koymaktadır.

Tahliye sonrasında gözlemlenen davranış örüntüleri, çocuğun güvenlik algısının tam olarak yeniden kurulamadığını düşündürmektedir. Çocukların anneden kısa süreli ayrılıklara dahi yoğun tepki verdiği, yeni ortamlarda huzursuzluk yaşadığı ve tanımadığı kişilere karşı belirgin bir çekingenlik geliştirdiği ifade edilmektedir. Uykuya dalmada güçlük, gece sık uyanma ve kabus görme gibi sorunlar, cezaevi koşullarında bozulan biyolojik ve duygusal ritmin dışarıda da devam ettiğini göstermektedir.

Bunun yanında bazı çocukların ani seslere karşı irkilme, saklanma ya da ağlama gibi tepkiler verdiği; kapalı alanlara karşı hassasiyet geliştirdiği belirtilmektedir. Bu tür tepkiler, çocuğun çevresini hâlâ öngörülemez ve potansiyel olarak tehdit içeren bir alan olarak algıladığını göstermektedir. Sosyal etkileşimde ise akran ilişkilerine katılmada zorlanma, paylaşım ve iletişim becerilerinde çekingenlik gibi durumlar öne çıkmaktadır.

Bu bulgular, cezaevi deneyiminin yalnızca belirli bir zaman dilimine ait olmadığını; çocuğun duygusal dünyasında ve davranış repertuarında iz bırakan bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Tahliye, fiziksel mekândan çıkışı ifade etse de deneyimin etkileri çocuğun gündelik yaşamına taşınmakta ve yeni bağlamlarda yeniden üretilmektedir. Bu yönüyle cezaevi deneyimi, çocuk açısından geçici bir kesinti değil, süreklilik kazanan bir deneyim alanı olarak değerlendirilmektedir.

7. Sonuç

Bu raporda sunulan bulgular, cezaevi deneyiminin çocuklar açısından tekil ve birbirinden bağımsız ihlallerden oluşmadığını; aksine başlangıçtan itibaren birbirini besleyen ve derinleştiren bir süreç olarak işlediğini göstermektedir. Adalet sistemiyle ilk temas anında ortaya çıkan güvensizlik ve belirsizlik, nakil süreçlerinde yoğunlaşmakta; cezaevi içindeki fiziksel koşullar ve bakım eksiklikleriyle pekişmekte; gelişimsel ve psikolojik alanlarda somut sonuçlar üretmekte ve tahliye sonrasında da etkisini sürdürmektedir.

Bu bütüncül tablo, cezaevi deneyiminin çocuk açısından yalnızca belirli bir dönemle sınırlı olmadığını; çok katmanlı ve kalıcı bir kurumsal etki yarattığını ortaya koymaktadır. Çocuğun hareket alanından beslenmesine, uyku düzeninden duygusal güvenlik algısına kadar uzanan geniş bir yelpazede ortaya çıkan bu etkiler, gelişim sürecini doğrudan şekillendirmektedir.

Dolayısıyla cezaevinde annesiyle kalan çocukların durumu, yalnızca bakım koşullarıyla ilgili bir mesele olarak değil; çocuğun temel haklarının, gelişimsel ihtiyaçlarının ve genel iyilik halinin sistematik biçimde sınırlandığı bir alan olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda cezaevi deneyimi, çocuk açısından geçici bir durumdan ziyade, etkileri zaman içinde biriken ve kalıcı izler bırakan bir kurumsal süreç olarak değerlendirilmelidir.